

O METODÁCH VĚDECKÉ PRÁCE V OBORU ORGANISACE A TAKTIKY ZDRAVOTNICKÉ SLUŽBY

Podplukovník MUDr. Ctibor DRBAL

Je zásluhou mírové politiky států socialistického tábora a zejména Sovětského svazu, že v mezinárodních vztazích nastala v současné době obleva studené války, že perspektiva zachování a udržení míru se stala reálnější. Tato skutečnost nás však až do doby přijetí a důsledné realizace sovětských návrhů, zvláště návrhu na všeobecné a úplné odzbrojení, nezabavuje povinnosti nadále rozpracovávat teoretické i praktické otázky zdravotnického zabezpečení našich vojsk. Vždyť nejde o nic menšího, o nic méně odpovědného, než o další rozpracovávání otázek záchrany života a navrácení zdraví maximálnímu počtu vojáků — občanů lidově demokratického státu pro případ obrany naší vlasti. Nema-lou úlohu při tom hraje otázka metody naší do-savadní i příští práce na tomto úseku.

I.

Je všeobecně známo, že zdrojem i kritériem pravdivosti vědeckého poznání je společenská praxe. Způsob zkoumání a porovnávání jednotlivých jevů a zákonitostí, způsob, jakým získá-ných praktických poznatků využívat k vytvoření nových teorií a jak pravdivost těchto nových teorií prověřovat a ověřovat v nové praxi, je vyjádřen určitou metodou vědecké práce. Je te-dy metoda vědecké práce určitou cestou vědec-kého poznání, je linií vědecké práce (1), jejím systémem v tom kterém oboru. V nejširším slova smyslu je metoda vědecké práce cestou vědeckého řešení vzájemného vztahu teorie a praxe. Přirozeně, že každý vědní obor si musí hledat a najít své vlastní metody, takové, které pro daný obor jsou nejvhodnějším a nejsprávnějším způsobem zkoumání a poznávání přísluš-ných jevů a zákonitostí (2). Správnost metody je určena jednak tím, do jaké míry postihuje vlastní předmět výzkumu daného vědního oboru a dále zejména tím, do jaké míry je schopna v daných podmínkách pravdivě hodnotit a ově-řovat zkoumané poznatky.

Určitá specifita OTZS jakožto oboru, který se sice zabývá studiem zákonitostí náležejících do oblasti lékařství, avšak z hlediska jejich vy-užití pro zabezpečení vedení soudobého ozbro-ženého boje (3), tkví v tom, že nejvyšší praktic-kou prověrkou jejich teorií je válečná praxe (4). To nesporně podstatně ovlivňuje i metodu vě-decké práce v tomto oboru v současné době, v době míru.

II.

Jaký byl dosavadní vývoj v nazírání na meto-dy práce v OTZS a jejich používání?

Různými autory, zejména sovětskými, kteří se jako jediní soustavně těmto otázkám věnovali, je kladen počátek vývoje OTZS jako samostat-ného vědního oboru do prvního desetiletí tohoto století (5). V té době je převažující, lépe řečeno jedinou metodou práce rozbor jednotlivých bitev minulých válek s cílem odhalit a zevšeobecnit

vliv bojové činnosti vojsk na organizaci zdra-votnického zabezpečení. Tato **historická metoda** je označována za převažující metodu i v době po Velké říjnové socialistické revoluci, kdy jsou během dvacátých let velmi intenzivně studovány a zevšeobecnovány poznatky 1. světové války a občanské války. V třicátých letech pak začíná převažovat ve vědecké práci OTZS taková me-toda, kdy zejména jsou zkoumány poznatky ze cvičení různého druhu a rozsahu, v terénu i na mapách, a kdy těchto cvičení se současně vy-užívá k ověřování a prověřování různých nových teoretických názorů a závěrů. Začíná převa-žovat **metoda experimentální** (5, 6). Za podstatu této metody je označováno zkušební používání sil a prostředků zdravotnické služby a jejich manévru v různých uměle vytvořených podmín-kách bojové situace, ať již v terénu, nebo na mapě.

K velikému rozmachu teoretické práce v so-větské vojenské zdravotnické službě dochází v období Velké vlastenecké války, kdy jsou den-ně v pravém slova smyslu prakticky prověřová-ny jednotlivé zásady organizace zdravotnického zabezpečení vojsk a kdy potřeby praxe nutí zdravotnické pracovníky k usilovné práci na je-jich rychlém a všestranném zevšeobecnování a k dalšímu rozpracování pro praktické potřeby zabezpečení boje. V tomto období nalézá expe-riimentální metoda svého plného uplatnění. Po skončení 2. světové války nastává z hlediska metod vědecké práce určitá obdoba situace po první světové válce, ovšem v daleko širším a hlubším pojetí, kdy opět začíná převažovat me-toda historická, tj. metoda zevšeobecnování a podrobného teoretického rozpracovávání praxe ukončené války. Avšak i zkušenosti tak vše-stranné jako ty, jež byly získány v době Velké vlastenecké války, postupně s vývojem nových prostředků vedení boje a jeho forem stárnou. Proto v poslední době (5, 6) je zdůrazňováno, že opět „dnes má největší význam experimentální metoda výzkumu organizačně taktických otázek zdravotnického zabezpečení vojsk“ (6).

Shrneme-li tedy názory uvedených prací, za-bývajících se studiem metod výzkumu v oboru OTZS, můžeme je formulovat asi do těchto zá-věrů:

1. Základními metodami výzkumu v tomto oboru jsou metoda historická a metoda experi-mentální. Třetí ze základních metod je metoda statistická, sloužící jako pomocná metoda k roz-boru nejrůznějších číselných ukazatelů.

2. Metoda historická je prvořadou metodou v období navazujícím bezprostředně na ukon-čenou válku. Metoda experimentální nabývá hlavního významu v období míru, kdy praktické zkušenosti minulé války jsou postupně překoná-vány vývojem nových bojových prostředků, no-vou organizací vojsk, novým způsobem vedení boje.

III.

Není sporu o tom, že tyto dosavadní práce, zabývající se teoretickým rozpracováváním a ujasňováním metod výzkumu v oboru OTZS, měly velký význam pro jeho rozvoj a byly bez pochyby i jedním z podstatných impulsů poměrně rychlého vývoje této mladé disciplíny u nás.

Je však přirozené, že i nad metodou je třeba se neustále zamýšlet a podle potřeby ji podrobit i revisi, jestliže již neodpovídá těm požadavkům, které potřeby, cíle a obsah práce na ni kladou.

Domnívám se, že v takové situaci se v OTZS právě nacházíme. V dnešní době již zdaleka nemůžeme vystačit s pouhým zevšeobecnováním poznatků Velké vlastenecké války, jakkoli její přínos pro teorii i praxi OTZS byl nesmírný. Vždyť od doby jejího ukončení nastalo tolik nového v rozvoji bojových prostředků, že se přímo kvalitativně změnil charakter bojové činnosti vojsk. Toto konstatování není konec konců ani nijak objektivní, ani originální a bylo již mnohokrát zdůrazněno a je všeobecně uznáváno.

Bylo také již řečeno, že za hlavní metodu v současné době je proto označována metoda experimentální.

K tomu však, abychom mohli posoudit, do jaké míry tento názor vystihuje současné potřeby dalšího rozvoje vědecké práce v oboru OTZS, je třeba především podrobit rozboru následující otázky:

1. Které nové problémy postavila praxe před teorii našeho oboru?

2. V čem spočívá podle dosavadního pojetí experimentální metoda výzkumu v OTZS?

3. Jak dalece je tedy schopna tato metoda řešit současnou problematiku teorie a praxe organizace zdravotnického zabezpečení soudobého boje?

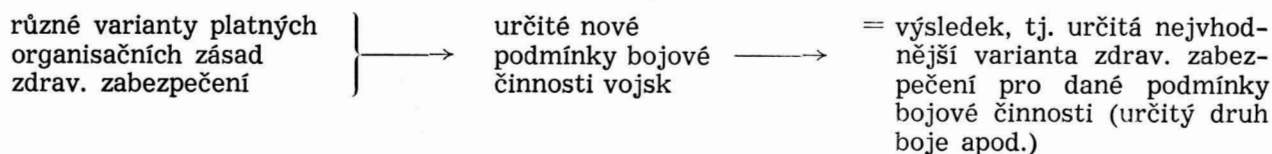
Ad 1. Za nejpodstatnější faktor, ovlivňující od doby ukončení 2. světové války způsob vedení boje, je možno nepochybně považovat zavedení všech druhů zbraní hromadného ničení do výzbroje armád, zvláště pak atomové zbraně. I když samozřejmě bereme v úvahu převratný vývoj v jiných oblastech techniky (nová spojovací technika apod.), byla to zejména jaderná zbraň a její nosiče (rakety), která přímo kvalitativně ovlivnila taktiku i operační umění, způsob vedení boje, organizaci vojsk atd. Z hlediska teorie i praxe organizace zdravotnického zabezpečení vojsk však nestačí zkoumat změny, které nastaly ve způsobu vedení boje. Nestačí zaměřit pozornost na změny **podmínek činnosti** zdravotnické služby a přitom nevidět, že tyto změny rozhodujícím způsobem ovlivnily samu **podstatu naší činnosti**. A nejsou to pouze

teoretické úvahy nebo logické dedukce, které nás staví před tuto skutečnost. Je to praxe v pravém slova smyslu. Jsou to např. praktické poznatky o skutečném počtu ztrát vzniklých v Hirošimě a Nagasaki. Jsou to praktické poznatky o charakteru a průběhu vzniklých poškození organismu. Byly a dodnes jsou to praktické poznatky o následcích těchto poškození. Řadí se k nim stovky klinických případů a experimentálních pokusů, řešících otázky jejich diagnostiky a terapie. Nelze ani zapomínat na strašné hubení lidí v plynových komorách a zruďné experimenty fašistů s nejrůznějšími otravnými látkami. Dochází zde tedy k situaci, kdy sice nebylo prakticky v boji dosud použito těchto nových bojových prostředků, avšak přesto má již lékařská věda spoustu praktických poznatků o rozsahu, charakteru i následcích jejich účinků. Postavila tedy praxe před teorii OTZS nejen nové poznatky o způsobu vedení soudobého boje (tj. poznatky přejímané v podstatě jako výsledky bádání na úseku vojenské vědy), ale také (a to bývá právě velmi často opomíjeno) neméně praktických poznatků o nových druzích poškození lidského organismu, o nové kvalitě i kvantitě vzniklých zdravotnických ztrát, o nových požadavcích na diagnostické i léčebné metody, o nově vznikajících a rozvíjejících se těchto metodách. Takto je třeba chápat to nové, co postavila praxe před teorii oboru OTZS v současné době.

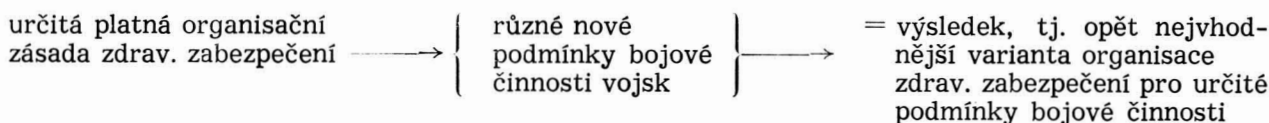
Ad 2. Experimentální metoda výzkumu organizačně taktických otázek zdravotnického zabezpečení vojsk je charakterisována v několika dnešních již citovaných pramenech (5, 6) jako „experimentální výzkum za umělé vytvořených podmínek, co nejvíce podobných skutečným podmínkám činnosti zdravotnické služby za války“. Těmito umělé vytvořenými podmínkami jsou rozuměna cvičení a manévry s vojsky, vojensko-zdravotnická cvičení v terénu a na mapách apod. Jde tedy v podstatě o prověřování a ověřování **určitých organizačních zásad** zdravotnického zabezpečení v praxi, v podmínkách více nebo méně odpovídajících skutečné bojové situaci.

Ad 3. Zbývá tedy odpovědět na otázku, do jaké míry jsme pomocí takto chápáné a používané experimentální metody schopni řešit právě ty úkoly, před které nás staví současné praktické poznatky a současné potřeby zdravotnického zabezpečení bojujících vojsk.

Řekli jsme, že podstatou experimentální metody v jejím dosavadním pojetí je prověřování a ověřování určitých organizačních zásad zdravotnického zabezpečení v různých (umělé vytvořených) podmínkách bojové situace. Schematicky znázorněno mohlo by se při použití této metody postupovat ve dvou základních variantách, jednak:

nebo:

Je třeba přiznat smysl, účelnost a značný význam této metody výzkumu v OTZS. Možnost použití této metody je však vázána na jednu základní podmínku. Totiž na existenci určitých organizačních zásad zdravotnického zabezpečení; jinak řečeno na to, že jsou již alespoň teoreticky rozpracovány zásadní otázky jednotných léčebných postupů pro určité profily a kategorie raněných a nemocných, že jsou již teoreticky v podstatě rozpracovány síly a prostředky zdravotnické služby a zásady jejich organizace. Za tohoto předpokladu je skutečně možné a nutné tyto zásady, jejich platnost a správnost ověřovat a prověřovat v praxi v nejrůznějších podmínkách pomocí dosavadní experimentální metody a na základě výsledků a nových poznatků praxe tyto zásady a postuláty revidovat a upravit. V takové situaci bychom byli tehdy, kdyby současná doba byla charakterisována pouze změnami v taktice, ve způsobu vedení boje, a nebyly při tom postiženy podstatnými změnami vlastní zásady zdravotnického (léčebně odsunového i preventivního) zabezpečení, tj. především převažující charakter poškození organismu v důsledku bojové činnosti, jednotlivé léčebné postupy a metody, a proto do značné míry i organizace sil a prostředků zdravotnické služby. V takovémto případě, kdyby se změnila pouze taktika, vedení boje, zatím co náplň činnosti zdravotnické služby a tím i hlavní zásady zdravotnického zabezpečení by zůstaly v podstatě v mezích období 2. světové války, plně by postačovala dosavadní metoda experimentální k tomu, abychom pomocí ní si ověřovali oprávněnost dosavadních organizačních principů, abychom zkoumali použití nejvhodnějšího manévru stávajícími silami a prostředky, abychom revidovali platnost některých dosud užívaných časových a prostorových norem pro rozvíjení jednotlivých etap apod.

Domnívám se však, že taková situace dnes neexistuje. Praxe nám ukazuje, že právě dnes mnoho nejpodstatnějších faktorů, na nichž tehdejší zdravotnické organizační zásady spočívaly, se od základů v souvislosti s použitím nových bojových prostředků i vlivem nových výsledků lékařské vědy, změnilo. Jsou to především změny v samotné struktuře a charakteru vzniklých zdravotnických ztrát. Podstatně se např. změnil poměr mezi raněnými a nemocnými. Podstatně se změnil charakter poranění, poměr mezi otevřenými a zavřenými poraněními. Přestala výrazně dominovat poranění střelná a střepinová. Prudce se zvýšil podíl spálenin. Objevily se radiologické a chemické mixty v mnoha variantách. Význačné místo zaujala nemoc ze záření, do té doby známá jen z řídkých případů profesionálního onemocnění. Byli jsme postaveni před obraz otrav novými chemickými látkami. Mnoho

podstatného se změnilo i v léčebných a diagnostických metodách. Vždyť teprve v poválečných letech se stalo běžným používání nejrůznějších druhů antibiotik, používání ganglioplegik a jiných dříve neznámých látek, byly rozpracovány nové operační metody a nové diagnostické metodiky apod. A na druhé straně stojíme rozpačitě před rychlými a účinnými diagnostickými i terapeutickými metodami právě těch druhů poškození organismu, jejichž podíl v soudobé válce by byl nemalý. Nehledě na to, že samotný počet vzniklých zdravotnických ztrát by byl nepochybně mnohonásobně větší než v poslední válce.

Lze snad pochybovat o tom, že za těchto okolností je třeba v první řadě podrobit důkladnému zkoumání a teoretickému rozpracování především samotné obecné organizační zásady zdravotnického zabezpečení? Lze snad nevidět, že nestačí pomocí dosavadní experimentální metody roudovat stávající zásady organizace zdravotnického zabezpečení na různé varianty nových forem a způsobů vedení boje? Je nutné samozřejmě hluboce studovat a plně se v OTZS opírat o nové poznatky vojenské vědy. Současně však je bezpodmínečně třeba nově rozpracovat nejobecnější organizační zásady zdravotnického zabezpečení v souladu s těmi praktickými poznatky, které nové bojové prostředky postavily před lékařskou vědu v podobě nové kvantity i kvality ztrát i v podobě nových pokroků diagnostiky, terapie i prevence.

A k vyřešení tohoto složitého úkolu ani dosavadní metoda experimentální, ani jiné z dosud užívaných a uvedených metod v OTZS nestačí.

IV.

Jaká to tedy má být metoda, která nám pomůže překlenout tuto mezeru ve vědeckém zkoumání a zpracovávání současné problematiky OTZS?

Dříve než učiníme pokus o definici nebo popis takové metody, ukážeme přednosti i případné slabiny našich závěrů.

Jak již bylo řečeno, začal se v průběhu poválečných let dostávat dosavadní systém organizace zdravotnického zabezpečení vojsk, pevně spočívající na hlubokém zobecnění a uceleném teoretickém zpracování zkušeností Velké vlastenecké války, do rozporu s novými praktickými poznatky. Jednak s těmi poznatky, které počala vědecky zpracovávat a ve formě nových způsobů vedení boje a organizace vojsk produkovat vojenská věda, jednak s těmi poznatky, před jejichž rozpracování byla postavena přímo lékařská věda prakticky ve všech svých oborech.

Tak převažujícím poškozením organismu v poslední válce byla střelná a střepinová poranění.

Na základě poznatků obecné chirurgie rozpracovali tehdy váleční chirurgové pro tato poranění určité léčebné postupy. Organizátoři na základě znalosti zásad tehdejšího způsobu vedení boje zkoumali možnosti a způsoby uplatnění těchto léčebných postupů v podmínkách boje, zkoumali a nacházeli zdravotnické síly a prostředky, pomocí nichž je možno tyto postupy v poli realizovat, zkoumali a nacházeli nejvhodnější organizaci těchto sil a prostředků a nejvhodnější způsoby jejich použití v různých podmínkách a druzích boje.

Přišla doba poválečná a s ní rozvoj techniky, bojové techniky, nových bojových prostředků, zbraní hromadného ničení. Změnily se zásady vedení boje, nově rozpracované vojenskou vědou. OTZS studuje tyto poznatky a současně poznává, že se mění i počet, struktura i charakter zdravotnických ztrát. Nové způsoby vedení boje i nové změny v počtu, struktuře a charakteru ztrát jsou natolik podstatné, že použití a uplatnění dosavadních léčebných a preventivních postupů při dosavadní organizaci zdravotnických sil a prostředků a při dosavadních způsobech jejich použití je nemožné. Jak řešit tento rozpor? Lze jej vyřešit tak, že OTZS bude usilovat o změny ve způsobech vedení boje, o změny v organizaci vojsk a v taktice? Je možné, že v určitých dílčích otázkách mohou závěry výzkumu OTZS ovlivnit do jisté míry i vojenskou vědu v řešení otázek samotného vedení boje. Ovšem nejpodstatnější závěry zkoumání OTZS vždy vyústí v požadavky na určité způsoby uplatnění nebo někdy i na změny diagnostických, léčebných a preventivních postupů s ohledem na vzniklé změny v počtu, struktuře a charakteru ztrát, s ohledem na nová, dříve se nevyskytující poškození organismu, s ohledem na nové poznatky lékařské vědy. Proč tomu tak je? Je tomu tak proto, že OTZS je oborem lékařských věd a nikoli vojenských věd, že je oborem zkoumajícím otázky zabezpečení boje a nikoli vedení boje. Je tomu tak proto, že nové teoretické závěry, které jsou výsledkem zkoumání OTZS, zpětně působí především na ostatní obory lékařské vědy a nikoli na vojenskou vědu. Klade tedy OTZS požadavky na jiné lékařské obory a po jejich zodpovězení znovu zkoumá možnosti a způsoby jejich použití v nových podmínkách boje, zkoumá, hledá a nachází nové vhodnější síly a prostředky a jejich organizaci, dovolující jejich uplatnění. Samozřejmě, že toto vzájemné prolínání OTZS s ostatními lékařskými obory, toto zkoumání a zhodnocování jejich výsledků a zpětné ovlivňování v souhlase s požadavky, které na ně klade organizace a způsob vedení boje, toto vše musí probíhat prakticky souběžně a komplexně.

Takový, zdá se nám, měl by být postup zkoumání soudobé problematiky v OTZS, takový by měl být postup tohoto zkoumání zejména v současné době, kdy nastaly podstatné změny nejen ve způsobu vedení boje, ale i v počtu, struktuře a charakteru zdravotnických ztrát. Tomu odpovídající by měla být metoda i metodika zkoumání těchto problémů.

Vidíme tedy, že za těchto podmínek těžiště a uzlový bod vědecké práce v oboru OTZS by měl být ve zkoumání a nalézání nejvhodnějších způsobů a zásad, jak uplatnit co nejlépe, nejrychleji a s maximálním efektem nejnovější poznatky ostatních lékařských oborů v soudobých podmínkách vedení boje.

Vidíme dále, že hlavním článkem v současné době není hledání nejvhodnějších variant použití v různých bojových podmínkách již určitého rozpracovaného organizačního systému zdravotnického zabezpečení vojsk. Za hlavní článek v současné době je třeba považovat teprve nalezení a rozpracování takového organizačního systému. To tedy znamená, že vidět v této situaci základní metodu výzkumu OTZS v metodě experimentální v jejím dosavadním pojetí by znamenalo (a ono se to již v naší minulé práci namnoze projevilo a potvrdilo) přejít od vědeckého hodnocení a zkoumání poznatků k empirismu.

Jestliže bychom se pokusili o vyjádření metody, které je potřeba v současné situaci v OTZS především použít k překlenutí a vyřešení rozporu, který vznikl mezi soudobým způsobem vedení boje a mezi dosavadními organizačními zásadami jeho zdravotnického zabezpečení, mohli bychom ji snad definovat jako **metodu časového a prostorového členění nejúčinnějších léčebných a preventivních postupů a tím i sil a prostředků nutných k jejich realizaci v různých druzích a podmínkách soudobého boje.**

Co chceme touto definicí vyjádřit? Chceme ji vyjádřit předně to, že metoda, má-li správně postihnout vlastní předmět výzkumu OTZS, musí dovolovat vystižení základní specifické rozdílnosti mezi mírovou a válečnou medicínou, mezi mírovým a válečným zabezpečením.

Tuto základní rozdílnost spatřujeme v tom, že běžné a pro normální mírovou praxi rozpracované léčebné a preventivní postupy nelze při zabezpečení boje použít v té formě, v té časové a místní posloupnosti, jako v míru. V míru je např. léčebná péče vybudována na reálném předpokladu, že pacient je léčen prakticky na místě, že bezprostředně je odsunut do potřebného specializovaného ústavu, že potřebný nejkvalifikovanější stupeň příslušné pomoci je mu poskytován takřka neprodleně. V boji je naproti tomu systém zdravotnického zabezpečení budován právě na opačném předpokladu. Totiž na tom, že raněný nebo nemocný nemůže být léčen na místě, že mu nemůže být poskytnuta bezprostředně specializovaná pomoc, že nemůže neprodleně být dopraven do odpovídajícího léčebného zařízení. Co je tudíž třeba? Aby OTZS a spolu s ní i ostatní obory lékařské vědy pro potřeby polního zabezpečení doslova rozbíjely, členily jednotlivé léčebné i preventivní postupy časově i prostorově tak, jak si to vynucuje organizace vojsk a způsob vedení soudobého boje. Aby při tom podle možnosti i v těchto podmínkách byly pomocí správného organizačního systému zdravotnického zabezpečení uplatňovány nejnovější poznatky lékařské vědy. Čili aby pro zabezpečení našich vojsk bylo i v těchto pod-

mínkách učiněno vše, co nového pro upevnění či navrácení zdraví lékařská věda přináší. Přitom si neustále musíme být vědomi toho, že OTZS řeší **rozpor** mezi nejnovějšími poznatky lékařství a mezi možnostmi jejich uplatnění v bojových podmínkách. Proto výsledky zkoumání OTZS nemohou být a nejsou pouhou mechanickou výslednicí převzatých poznatků jiných lékařských oborů a vojenské vědy, ale musí spočívat v odhalování nových zákonitostí, jak léčebné a preventivní postupy nejlépe realizovat v procesu boje. Dále tato definice vyjadřuje, že touto metodou musíme dospět ke stanovení určitých sil a prostředků zdravotnické služby na jednotlivých stupních odpovídajících dané organizaci vojsk a boje, k určitému jejich utváření, určité jejich organizaci. A konečně popsaná metoda nás vede k tomu, abychom zkoumali a hledali určité způsoby realizace zdravotnického zabezpečení v různých druzích a podmínkách soudobého boje, tj. určité způsoby manévru silami a prostředky zdravotnické služby.

To je, stručně řečeno, smysl a obsah této metody.

V.

O metodě mluvíme tehdy, jestliže dává určitý základní směr pro teorii i praxi daného oboru a jestliže přitom zároveň správně vystihuje specifitu předmětu zkoumání daného oboru. Tak např. pro zkoumání zákonitostí vzájemného působení a vztahů vnějšího prostředí na organismus byl rozpracován Pavlovem známý klasický způsob tohoto zkoumání. Mluvíme v tomto případě o metodě podmíněných reflexů, i když je nesporné, že tato metoda je ve své podstatě metodou experimentální (8).

Do jisté míry analogicky nemůžeme metodu historickou nebo experimentální v jejích nejširším slova smyslu považovat za specifické metody vědecké práce v oboru OTZS. Nemůžeme za takovou metodu považovat ani experimentální metodu v tom užším jejím pojetí, jak byla v dosavadních pracích specifikována a namnoze námi používána. Neboť v tomto pojetí zužovala více méně výzkum OTZS na zkoumání manévru silami a prostředky zdravotnické služby.

Zůstává přitom v plné platnosti, že charakter námi popsané metody spočívá ve své obecné podstatě v metodě experimentální. Považujeme ji však za přesnější vyjádření toho, jak zkoumat a nalézat zákonitosti, určující způsoby využití poznatků soudobé lékařské vědy v podmínkách vytvořených bojovou činností vojsk (3). Považujeme ji za metodu, která poněkud přesněji vyjadřuje směr pro teorii i praxi našeho oboru a správněji vystihuje současně vlastní předmět jeho zkoumání. Ovšem, že volba jednotlivých dílčích pracovních způsobů, metodika provádění jednotlivých experimentálních výzkumů pomocí této metody může být velmi rozmanitá, tak, jak si to řešení jednotlivých otázek vyžaduje. Jistě, že podstatnou roli v nich budou hrát i nadále — a snad stále ve větším a lépe propracovaném rozsahu — cvičení s vojsky, speciální vojensko-zdravotnická zkušební cvičení apod. Je konečně

přirozené, že svou významnou úlohu i v této době si zachová metoda historická, neboť ze samé podstaty vědecké práce vyplývá, že nelze ji rozvíjet jinak, než na základě hlubokého studia, přejímání a zobecňování veškeré dosavadní praxe dosavadních poznatků (9).

VI.

Zbývá tedy nakonec povědět, jak konkrétně použít popsané metody pro zkoumání současné problematiky OTZS.

Východním bodem ke zkoumání současné problematiky by se měly stát jednak údaje o soudobém způsobu vedení boje a soudobé organizaci vojsk, jednak zobecněné praktické i teoretické poznatky o počtu, struktuře a charakteru zdravotnických ztrát. Veškeré tyto zobecněné a utříděné poznatky by měly být předány příslušným ostatním lékařským oborům (zejména pak válečným chirurgům, internistům, toxikologům, hygienikům a epidemiologům) s požadavkem na rozpracování nejvhodnějších léčebných a preventivních postupů, odpovídajících jak počtu, struktuře a charakteru ztrát, tak nejnovějším poznatkům lékařské vědy.

Po zpracování těchto postupů by bylo třeba teoreticky zkoumat (a experimentálně ověřovat) možnost časového i prostorového členění těchto postupů v závislosti na soudobé organizaci vojsk i soudobém způsobu vedení boje. Tak např. pro určitý druh poranění je třeba stanovit určitý neodkladný výkon mající charakter první pomoci. Dále stanovit další výkon, uskutečnitelný na vyšším článku soudobé organizace vojsk, a současně stanovit optimální lhůtu pro jeho provedení a rovněž tak i vzdálenost od bojiště nebo prostor, kde by bylo reálné tento výkon provést. Obdobně by bylo třeba dále postupovat až k určení optimální doby i místa pro konečnou fázi daného léčebného postupu, znamenající konečný proces léčení a doléčování daného druhu poranění. Tímto způsobem bychom při zkoumání jednotlivých typických a nejpočetněji zastoupených poškození organismu došli k určitým styčným nebo uzlovým bodům, v nichž by se nám časový i prostorový rozklad příslušných léčebných (nebo preventivních) postupů — obrazně řečeno — protínal. Obdrželi bychom určitý obecný organizační systém, dávající nám základní obraz o jednotlivých článcích v poskytování zdravotnické pomoci a zdravotnické péče (v souhlase se stávající organizační strukturou vojsk) a současně nás informující o určitém nutném rozsahu pomoci, poskytované tímto článkem. Obdrželi bychom to, co např. v poválečném léčebně odsunovém systému bylo vyjádřeno známými zásadami: rota = první pomoc = bezprostředně po poranění = na místě; prapor = předlékařská pomoc = do 2 hodin po poranění = 1—3 km za čarou dotyku, atd.

Je pochopitelné, že v této první fázi výzkumného procesu by bylo třeba velmi úzké a dá se říci v pravém slova smyslu komplexní spolupráce organizátorů s odborníky ostatních zúčastněných lékařských oborů.

Druhá fáze vědeckého zkoumání organizačních otázek zdravotnického zabezpečení vojsk by spočívala ve zkoumání a nalezení takových sil a prostředků, pomocí nichž bychom byli schopni nejlépe realizovat stanovený rozsah pomoci na jednotlivých článcích časově i prostorově rozčleněných léčebných a preventivních postupů. V této fázi se musí kromě organisátorů a jejich spolupracovníků z jiných vojensko-zdravotnických oborů medicíny aktivně podílet na výzkumu pracovníci zdravotnického zásobování. Výsledkem činnosti vědecké práce v této fázi výzkumu musí být přesné stanovení zásad pro personální, materiální i organizační strukturu jednotlivých zdravotnických etap, jednotlivých polních léčebných ústavů i ostatních zdravotnických útvarů a zařízení.

Konečně třetí fázi v postupu vědecké práce v oboru OTZS je výzkum způsobů použití a manévru zdravotnických prostředků, etap, útvarů a ústavů v jednotlivých druzích boje a v různých bojových podmínkách. Tato závěrečná fáze výzkumu je právě tou dílčí součástí celého výzkumného procesu, na kterou byla zužována vědecká práce v oboru OTZS při dosavadním omezeném chápání experimentální metody, jako základní dnešní metody výzkumu v tomto oboru.

Pochopitelně, že tento výklad použití popsané metody je pouze velmi kusým a schematickým vyjádřením velmi složitého a vzájemně se prolínajícího pracovního postupu. Tento stručný výklad nemůže vystihnout ani zdaleka např. nutnost dodatečné korekce jednotlivých závěrů předešlých fází v důsledku výsledků práce v některé z fází následujících atd.

Přesto se však domnívám, že i z tohoto velmi zjednodušeného „návodu použití“ popsané metody jasně vyplývá jeden závěr — a současně i požadavek pro soudobý výzkum v OTZS. Totiž požadavek na jeho nejtěsnější sepejetí se zkoumáním v ostatních lékařských oborech (nabývající až nutného charakteru naprosto cílevědomé komplexnosti) při plném respektování hlubokého studia výsledků vojenské vědy.

Souhrn

Po provedeném souhrnu dosavadních názorů na metody vědecké práce v oboru OTZS jsou podrobeny tyto názory rozboru s ohledem na jejich platnost a oprávněnost v současné době. Je zdůrazněna nutnost upřesnění metody vědecké práce v oboru OTZS a učiněn pokus o vyjádření takové metody a její odůvodnění.

Písemnictví

1. Málek I.: Boj nového se starým v dnešní naší vědě, NČSAV 1955.
2. Kratkij filosofskij slovar, GIPL, 345—347, 1954.
3. Drbal C.: O otázkách vědecké práce v oboru OTZS, VZL, 8, 340/344, XXVI — 1957.
4. Novák, Gosman, Paul: Akt. problémy a úkoly voj. věd. práce, LA, 20, 1316—1324, 1958, VIII.
5. Grigorjev, Ivanov, Lobastov: O soděržaniji i metodach nauč. issled. org. voprosov med. obesp. vojsk, Trudy VMOLA im. Kirova, T. 64, 1956.
6. Georgievskij A. S.: OTZS jako vojenská lékařská věda a vyučovací předmět, VZL, 5, 196—200, XXVI, 1957.
7. Slovar Sovětskoj voj. mediciny.
8. Ivanov-Smolenskij: Cesty rozvoje Pavl. idejí v oboru patol., VNČ, ref. z voj. věd. zasedání AVSSSR, Rovnost, 1952.
9. Mao-ce-tung: Vybr. spisy sv. I. O praxi, SNPL 1953.